

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 336.7

Ботвіна Н.О.,
доктор економічних наук, професор,
Одеська академія технічного регулювання та якості

Botvina Natalia,
Doctor of Economics, Professor,
Odessa Academy of Technical Regulation and Quality

АНДЕРРАЙТЕРСЬКА ПОЛІТИКА СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Ботвіна Н.О. Андеррайтерська політика страхових компаній. В статті представлено, що для забезпечення рентабельного проходження страхових операцій страхове товариство незалежно від своїх фінансових можливостей, складу страхового портфеля і об'єму страхових операцій повинне проводити строгу, теоретично і практично обгрунтовану андеррайтерську політику. Визначено, що формування страхового портфеля товариства повинне проводитися андеррайтерами, що мають глибокі, різнобічні і професійні знання в області страхової справи, а також конкретній виробничій, матеріальній або сервісній галузі діяльності, до якої відноситься той або інший об'єкт страхування. Зроблено висновки, що андеррайтерська політика страхового товариства повинна покладатися на встановлення контролю за прийняттям на страхування ризиком, а заходи, що входять в поняття «контролю ризику», повинні в принципі визначатися вже в процесі прийняття ризику на страхування. Крім того, велику роль в становленні цивілізованого страхового ринку покликані зіграти страхові союзи, в завдання яких входить розробка рекомендаційних умов страхування, ставок премії, захисту інтересів страховиків перед державними органами.

Ключові слова: страхова компанія, андеррайдер, фінанси, страхові ризики.

Ботвина Н.А. Андеррайтерских политика страховых компаний. В статье представлено, что для обеспечения рентабельного прохождения страховых операций страховое общество независимо от их финансовых возможностей, состав страхового портфеля и объема страховых операций должно проводить строгую, теоретически и практически обоснованную андеррайтерскую политику. Определено, что формирование страхового портфеля общества должно проводиться андеррайтерами, имеющими глубокие, разносторонние и профессиональные знания в области страхового дела, а также конкретной производственной, материальной или сервисной отрасли деятельности, к которой относится тот или иной объект страхования. Сделаны выводы, что андеррайтерская политика страхового общества должна полагаться на установление контроля за принятием на страхование риска, а меры, входящих в понятие «контроля риска», должны в принципе определяться уже в процессе принятия риска на страхование. Кроме того, большую роль в становлении цивилизованного страхового рынка призваны сыграть страховые союзы, в задачу которых входит разработка рекомендательных условий страхования, ставок премии, защиты интересов страховщиков перед государственными органами.

Ключевые слова: страховая компания, андеррайдер, финансы, страховые риски.

Botvina Natalia. Underwriting policy of insurance companies. The article presents that to ensure a profitable passage of insurance operations insurance company, regardless of its financial capabilities, composition of the insurance portfolio and the volume of insurance operations must conduct a strict, theoretically and practically sound underwriting policy. It is determined that the formation of the insurance portfolio of the company should be undertaken by underwriters who have deep, versatile and professional knowledge in the field of insurance business, as well as specific industrial, material or service industries to which this or that object of insurance belongs. In addition, an important role in the formation of a civilized insurance market are called to play insurance unions, whose task is to develop advisory conditions of insurance, premium rates, protection of interests of insurers before government bodies. It is determined that the expert evaluation should ultimately be in the interests of the insurance company and the interests of the policyholder interested in the comprehensive recovery of the loss resulting from the insured event. It has been proven that when taking risks for insurance, the underwriter must correctly set the maximum amount of damage and accumulation. The policy is implemented by performing the functions of underwriting: practical, analytical, controlling and methodical. The implementation of these features is an underwriting procedure that will be taken into account throughout the course. It is proved that in the further strengthening of the insurance market

we should expect new structural changes in the overall insurance portfolio and the specific weight of certain types, since this is insurance protection of the insurance industry. It is determined that the function of the state to a greater extent should be to create the necessary conditions for the successful development of the national insurance market. It is concluded that nowadays insurance allows to solve only a part of them, which are subject to economic evaluation. It is suggested to use the system of insurance risk assessment, which functions effectively in the world practice. Proper underwriting policy of insurance organizations should be the basis for conducting insurance operations and financial stability of numerous domestic insurers.

Key words: insurance company, underwriter, finance, insurance risks.

Постановка проблеми. Накопичена людством інформація та статистичні дані про ризики дозволяють управляти ними, перш за все за рахунок розробки та реалізації заходів щодо мінімізації частоти їх настання та наслідків. Поява нових небезпек та загроз потребує певної реакції з боку носіїв ризиків та держави. Основними інструментами реагування мають бути оцінка небезпеки, формування необхідних резервів для покриття можливих втрат, контроль розвитку ризиків, страхування, тощо. Більшість інструментів використовується у страховому захисті ризиків через надання страхових послуг. Появу нових ризиків слід очікувати спираючись на аналіз тенденцій розвитку існуючих ризиків та змін, що відбуваються у всіх сферах життя, нових відкриттів в науці, технологічних проривів. Серед найбільш зацікавлених осіб щодо прогнозування та відстеження появи нових ризиків, оцінки їх спрямованості, механізму розвитку та засобів протидії й подолання наслідків, відзначаються страхові компанії.

Аналіз результатів досліджень ризику в економічних процесах показав, що не існує єдиного підходу до його визначення, а серед дослідників виділяються певні групи, які визначають ризик з позицій: ймовірності та невизначеності настання – Альгін А.П., Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Івченко І.Ю., Вітлінський В.В., як можливість настання певної події – Мочерний С.В., Слепухіна Ю.Е., комбінований підхід, як поєднання події, ймовірності її настання та наслідків, що викликає ця подія у підприємства – Старостіна А.О., Кравченко В.А. Проблеми андеррайтерської політики страхового товариства в українській економічній літературі, на жаль, освітлені недостатньо. Тому потрібний глибший підхід до правильного ведення страхової справи на українському страховому ринку.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є дослідження ролі андеррайтерської політики страхових компаній та визначення головних функцій андеррайтингу.

Виклад основного матеріалу. Ризик є основою страхового захисту – відсутність ризику для будь-якої особи виключає можливість та доцільність страхування. У страхуванні забезпечення ризику здійснюється через надання страхової послуги, що пов'язує учасників страхової угоди та визначає її цінність у вигляді страхової премії для страховика та страхового відшкодування (виплати) для страхувальника.

Від андеррайтингової політики страхової компанії багато в чому залежить темп її розвитку. «Якщо політика носить обмежувальний характер, компанія може втратити значну частку ринку, але забезпечити собі прибутковість. Якщо ж андеррайтерська політика більш ліберальна, то це призведе до збільшення як доходів,

так і ризиків виникнення страхових випадків і, як наслідок, сум, виплачуваних в якості відшкодувань» [1].

Для забезпечення рентабельного проходження страхових операцій страхове товариство незалежно від своїх фінансових можливостей, складу страхового портфеля і об'єму страхових операцій повинне проводити строгу, теоретично і практично обгрунтовану андеррайтерську політику. Мається на увазі, що формування страхового портфеля товариства повинне проводитися андеррайтерами, що мають глибокі, різнобічні і професійні знання в області страхової справи, а також конкретній виробничій, матеріальній або сервісній галузі діяльності, до якої відноситься той або інший об'єкт страхування [2].

У зарубіжній практиці страхові і перестрахові компанії мають андеррайтерів по кожному виду страхування. Визначено, щоб один андеррайтер здійснює прийом на страхування або в перестраховку різнобічні ризики [3].

Андеррайтер несе відповідальність за формування страхового портфеля цього страхового товариства. У його обов'язки входить не лише визначення ризику, оцінка його з точки зору схильності можливим потенційним небезпекам, але також і встановлення умов страхування, що відповідають інтересам як страхувальника, так і страховика, визначення максимально можливого збитку і, нарешті, встановлення адекватних ставок премії, тобто таких ставок, які відповідали б мірі кожного конкретного ризику, що приймається на страхування.

Умови договору страхування мають бути викладені так, щоб надалі вони не могли б викликати протиріч і різних тлумачень. Зокрема, якщо банк виділить кредит на строгу визначену мету, то саме на ньому повинен лежати обов'язок контролю за ходом використання кредиту, включаючи обумовлену послідовність його погашення, а також обов'язок по систематичній перевірці фінансового стану позичальника кредиту. Невиконання банком цих зобов'язань може привести, у свою чергу, до відмови страховика виплатити страхове відшкодування [4].

Існує безліч колізій між клієнтами банку і банком, між банком і страховиками, між страховиками і клієнтами банку, і усі вони зрештою виражаються в прагненні сторін відхилитися від виконання своїх зобов'язань. Більшість подібних претензій дозволяються шляхом арбітражного розгляду, що ніяк не можна визнати нормальним, оскільки таке положення окрім чисто моральної сторони справи певною мірою суперечить економічній суті страхування.

Страхування не може базуватися на дослідженні страховиком будь-яких заходів, включаючи протизаконні, для відхилення претензій, навіть якщо це є стра-

ховим випадком, тобто предметом оплати за умовами страхування.

Українські страхові компанії мають перспективу для стабільного і нормального розвитку тільки у тому випадку, якщо в їх складі будуть акціонери, що беруть участь своїми засобами в становленні страховика і що «поставляють» йому регулярно страхові ризики. Такими акціонерами є, в першу чергу, великі промислові підприємства, безпосередньо зацікавлені в покритті страхування цілого комплексу ризиків. Ці ризики відносяться до основних засобів, включаючи, окрім стандартних ризиків поломки машин, страхування сировини і готової продукції, страхування робітників і службовців від нещасних випадків, страхування простоїв виробництва в результаті страхових подій та їх наслідків [3].

Усі перелічені вище чинники зрештою пов'язані з андеррайтерською політикою страхового товариства, від правильності проведення якої в прямій залежності знаходиться рентабельність проходження страхових операцій.

Перший елемент, пов'язаний з процесом прийому будь-якого об'єкту на страхування – це встановлення ризику або міри ризику. Поняття «встановлення ризику» означає визначення небезпек, яким може піддаватися той або інший об'єкт страхування. Природно, що схильність небезпекам по різних видах і об'єктах страхування різні.

При прийомі будь-якого ризику на страхування міра його схильності небезпекам може регулюватися виключно розмірами ставки премії, а від зайвої відповідальності, що перевищує фінансові можливості страхової компанії, вона повинна позбавитися, удавшись до перестрахування [5].

При прийомі ризиків на страхування андеррайтер повинен вірно встановити розміри максимально можливого збитку та акумуляції. Політика реалізується шляхом виконання функцій андеррайтингу.

1. Практична функція [6]:

- ухвалення рішення про прийом на страхування або відмову по конкретних заявляється об'єктам страхування;

- визначення відповідності переліку покриваються страхуванням ризиків передбаченим ризикам при актуарних розрахунках;

- визначення переліку основних та додаткових умов договору страхування;

- визначення страхового тарифу для конкретного об'єкта страхування;

- узгодження зі страховальником страхової суми;

- розробка та реалізація плану заходів щодо зниження ризиків (управління ризиком);

- спостереження за об'єктом страхування з метою контролю змін ступеня застрахованих ризиків;

- розробка перестраховального захисту;

- рекомендації щодо зміни тарифного керівництва.

2. Аналітична функція [6]:

- ідентифікація об'єкта страхування;

- визначення переліку чинників, що впливає на підвищення ймовірності настання страхового випадку, залежно від видів страхових випадків і об'єктів страхування, зазначених у правилах, а також можливості їх врахування при розрахунку страхового тарифу;

- перевірка і підтвердження страхового інтересу страховальника;

- оцінка прийнятності заявляються на страхування ризиків;

- встановлення числових значень підвищувальних (знижувальних) поправочних коефіцієнтів, що враховують наявність (відсутність) чинників, що впливає на ймовірність настання і тяжкість наслідків страхового випадку;

- оцінка (узгодження із страховальником) страхової вартості, страхової суми;

- визначення найбільш ймовірних місць прояву ризиків на об'єкті страхування і оцінка середнього і максимального збитку;

- аналіз збитковості страхового портфеля з відповідного виду страхування за певний період для видачі рекомендацій щодо підвищення (зниження) тарифів на черговий тарифний період.

- оцінка ринку по об'єктах і видах страхування.

3. Контрольна функція:

- моніторинг об'єкту страхування і рівня ризиків;

- контроль виконання плану заходів щодо зниження ризиків;

- контроль якості проведення стандартного андеррайтингу продавцями;

- моніторинг параметрів страхового портфеля і корекція продуктової та тарифної політики.

4. Методична функція:

- розробка політики андеррайтингу, робочих інструкцій для андеррайтингу за видом страхування;

- навчання продавців прийомів та методики оцінки ризику за типовими (стандартним) договорами страхування (стандартному андеррайтингу).

Реалізація цих функцій становить процедуру страхового андеррайтингу, яка розглядатиметься протягом усього курсу.

В зарубіжній практиці страхові та перестрахові компанії мають андеррайтерів по кожному виду страхування. Виключено, щоб один андеррайтер здійснював прийом на страхування або в перестраховку різні ризики [7].

Існує безліч колізій між клієнтами банку і банком, між банком і страховиками, між страховиками і клієнтами банку, і усі вони зрештою виражаються в прагненні сторін відхилитися від виконання своїх зобов'язань. Більшість подібних претензій дозволяються шляхом арбітражного розгляду, що ніяк не можна визнати нормальним, оскільки таке положення окрім чисто моральної сторони справи певною мірою суперечить економічній суті страхування.

Акумуляція може мати місце як в страхуванні, так і при перестраховці. Припустимо, що в певному районі є сто об'єктів, застраховані одним страховим товариством, яке, оцінюючи ризик, може враховувати схильність небезпекам кожен об'єкт страхування окремо. Проте якщо припустити, що цей район схильний до землетрусу, повені або інших проявів природної стихії, то при настанні страхового випадку збиток буде нанесений повною мірою або частково усім ста об'єктам. В цьому випадку страхове товариство матиме справу з кумуляцією – з сукупною страховою сумою, сукупною відповідальністю, що складається із страхових сум усіх ста об'єктів. Цю обставину андеррайтер зобов'язаний враховувати, і перестраховий захист повинен здійснюватися саме з урахуванням сукупної страхової суми [6].

Ставки страхової премії мають бути адекватними –

відповідати мірі ризику. Велика роль в правильному встановленні ставок премії відводиться франшизі (перекладенню істотної частки відповідальності на виробника продукції) і використанню статистичних даних. У тих випадках, коли ставка премії представляється занадто високою для страхувальника, не можна забувати про можливість регулювання її встановленням відповідного розміру франшизи по тих видах страхування, в яких вона може бути застосована. Чим вище франшиза, тим менше ставка премії.

Андеррайтер, при можливості повинен аналізувати статистичні дані, що характеризують проходження відповідних видів страхування, маючи на увазі ту галузь страхування, у рамках якої пропонується ризик. Ця вимога в рівній мірі відноситься як до страхування, так і до перестраховки [5].

Страхова статистика дозволяє андеррайтеру судити не лише про результати проходження страхових операцій по певних видах страхування, але і будувати необхідні прогнози. У андеррайтерській практиці важливо використати статистичні дані не лише певного страхового товариства, але і статистику групи товариств, що проводять аналогічні види страхування, статистику ринку в цілому, а в особливих випадках – статистику окремих зарубіжних країн і навіть глобальну статистику міжнародного ринку [4].

При оцінці ризику андеррайтер повинен брати до уваги, що небезпеки, яким піддається об'єкт страхування, прийнято підрозділяти з різних причин дії, пов'язаним з процесом виробництва. Ці причини у свою чергу підрозділяються на внутрішні та зовнішні причини, можливість спричинення шкоди, майну і здоров'ю третіх осіб з боку підприємства. Як бачимо, причини настільки різноманітні, що їх неможливо кількісно оцінити і перерахувати. Більше того, у ряді випадків вони непередбачувані.

Проте в умовах страхування при перерахуванні об'єму страхового покриття не можна вказувати «та інші ризики». Усі ризики мають бути конкретно перераховані, інакше неминучі конфліктні ситуації, що зрештою призводять до судових і арбітражних розглядів [2]. Ясно, що це зачіпає інтереси страховика, маючи на увазі, передусім, підірвавши його репутації і конкурентоспроможності.

Ліквідація збитків, виплата сум страхового відшкодування – завершуючий етап юридичних стосунків між страхувальниками і страховиком, що витікає з договору страхування, і їх виконання має бути бездоганим, за принципом, викладеним в усіх страхових законах цивілізованих країн «страхування та перестрахування побудовані на принципі найвищої солідарності» [4].

Наступним етапом після встановлення ризику (комплексу схильності небезпекам об'єкту страхування) необхідно зробити його оцінку в грошовому вираженні, тобто, встановити таку страхову суму, яка не лише відповідає б страховій вартості страхованого об'єкту, але, зважаючи на інфляційний процес і ціннісні коливання, дозволила б при настанні страхового випадку повністю відновити втрачене або пошкоджене [3].

Проведення такої оцінки найбільш складне по промислових підприємствах, оскільки важко уявити, що страхове товариство може мати в розпорядженні уся

гамму фахівців в численних областях промислового виробництва. Очевидно, що потрібне залучення відповідних експертів.

Експертна оцінка зрештою повинна відповідати інтересам страхового товариства (маючи на увазі встановлення адекватних ставок премії) і інтересам страхувальника, зацікавленим в комплексному відновленні втраченого в результаті страхового випадку [5].

Істотним елементом в андеррайтерській політиці будь-якого страхового товариства має бути наявність перестрахового достатнього захисту. Андеррайтер має бути упевнений в тому, що, приймаючи на страхування великі і небезпечні ризики, займа відповідальність, що перевищує фінансові можливості страхового товариства, буде віднесена на перестраховальників. При цьому страхове товариство повинне мати саме договірне перестрахове покриття, згідно з умовами якого функціонує автоматизм перестрахового покриття з моменту прийняття ризику на страхування. Мається на увазі, що при намірі прийняти великий або небезпечний ризик на страхування з подальшою факультативною перестраховкою андеррайтер в принципі не може виразити готовність прийняти такий ризик на страхування до того, як перестраховальники не підтвердять готовність його перестрахувати. Але в цьому випадку підтвердження повинне відноситися до стовідсоткового перестрахового покриття.

Оскільки перестраховальники при факультативному бізнесі вільні від первинних юридичних зобов'язань по прийняттю будь-якого ризику в перестраховку і підтвердження може зайняти певний час, під впливом можливого настання страхового випадку страхувальник може відмовитися від послуг такого страховика. Страхувальник може запропонувати страхування конкурентоздатнішому страховому товариству або такому, яке, маючи договірне перестрахове покриття, прийме рішення про негайне прийняття ризику на страхування. Але, навіть маючи таке перестрахове покриття, андеррайтер має бути упевнений в тому, що, по-перше, ризик підпадає під умови перестраховки взагалі і, по-друге, що сума, що передається в перестраховку, не перевищує ліміту сукупної відповідальності перестраховальників за договором [6].

Андеррайтерська політика страхового товариства повинна також покладатися на встановлення контролю за прийнятим на страхування ризиком. Контроль за ризиком, особливо при страхуванні промислових підприємств, повинен полягати в забезпеченні безперервного та нормального процесу виробництва, попередження можливого настання страхового випадку, а при його настанні – у вжитті заходів по ліквідації наслідків дії страхового випадку. Заходи, що входять в поняття «контролю ризику», повинні в принципі визначатися вже в процесі прийняття ризику на страхування [7].

Велику роль в становленні цивілізованого страхового ринку покликані зіграти страхові союзи, в завдання яких входить вироблення рекомендаційних умов страхування, ставок премії, захисту інтересів страховиків перед державними органами. Страхові союзи повинні сприяти зрештою стабілізації страхового ринку, стимулювати економічно обґрунтовану андеррайтерську політику на ринку України. Існуюче нині положення в цій області багато в чому гальмує успішний розвиток національного страхового ринку України.

Висновки. В цілях успішного проведення андеррайтерської політики страхове товариство повинне розташовувати і накопичувати статистичні дані про проходження кожного виду страхування (по роках і за тарифний період).

Безумовно, в подальшому укріплення страхового ринку слід очікувати як нових структурних змін загального страхового портфелю, так і питому вагу окремих видів, оскільки це страховий захист галузі страхування. В зв'язку з цим стрімко зростає загальне значення страхування в системі економічних відношень народного господарства. Страхування – це невід'ємна частина грошового обороту держави. За цих умов, функція держави в більшій мірі повинна заключатися в створенні необхідних умов для успішного розвитку національного страхового ринку.

При цьому слід мати на увазі, що страхування не може виступати єдиним засобом рішення багатьох назрілих у нас в країні проблем, включаючи, наприклад, повне відшкодування екологічних ризиків. Страхування нині дозволяє вирішити тільки частину з них, які піддаються економічній оцінці і тому, природно, входять в сферу страхових взаємовідносин в товаристві.

В зв'язку з цим важливо також використати систему оцінки страхових ризиків, що ефективно функціонує у світовій практиці. Саме грамотне управління ризиком, правильна андеррайтерська політика страхових організацій повинні стати основою для проведення страхових операцій і фінансової стійкості численних вітчизняних страховиків.

Список використаних джерел:

1. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія. – К.: КНЕУ, 2004. 480 с.
2. Архипов А.П. Андеррайтинг в страховании. Теоретический курс и практикум : учеб. Пособие. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2007. 240 с.
3. Бутко Л.А. Теоретический анализ понятия «страхование жизни». *Вестник Оренбургского государственного университета*. 2010. № 13 (119). С. 128–132.
4. Горулев Д.А. Основы бизнес-процессов и страховой андеррайтинг: учеб. пособие. СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2012. 280 с.
5. Супрун А.А. Управління страховим портфелем як засіб забезпечення фінансової надійності страхової компанії. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2009. Вип. 5. С. 84–91.
6. Ткаченко Н.В. Ефективний андеррайтинг – запорука фінансової стійкості страховика. *Фінансова система України*. Вип. 8 Ч. 2. Острог: Вид. НаУ «Острозька академія», 2006. С. 380–388.
7. Шірінян Л. Фінансова надійність і фінансова стійкість страховиків. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 9. С. 173–178.

References:

1. Vitlinskiy V.V. (2004). *Ryzykologhiia v ekonomitsi ta pidpriemnytstvi: monohrafiia*. K.: KNEU. 480 s. [in Ukrainian].
2. Arhipov A.P. (2007). *Anderrajting v strahovanii*. [Underwriting Insurance] *Teoreticheskij kurs i praktikum*. Moscow: JuNITI-DANA [in Russian].
3. Butko, L.A. (2010). *Teoreticheskij analiz ponjatija "strahovanie zhizni"*. [The theoretical analysis of the concept of "life insurance"] *Vestnik Orenburgskogo gosudarstvennogo universiteta*. Bulletin of the Orenburg State University, 13(119), 128-132 [in Russian].
4. Gorulev, D.A. (2012). *Osnovy biznes-processov i strahovoj anderrajting*. [Fundamentals of business processes and insurance underwriting] Sankt Peterburg: SPbGUJeF [in Russian].
5. Suprun, A.A. (2009). *Upravlinnia strakhovym portfelem iak zasib zabezpechennia finansovoi nadijnosti strakhovoi kompanii*. [Management of insurance portfolios as a means of ensuring the financial stability of the insurance company] *Aktual'ni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*. Actual problems of regional economy, 5, 84-91 [in Ukrainian].
6. Tkachenko, N.V. (2006). *Efektivnyj anderrajtyng – zaporuka finansovoi stijkosti strakhovyka* [Effective underwriting – the key to financial stability of the insurer]. *Finansova systema Ukrainy*. The financial system of Ukraine, 8, 380-388 [in Ukrainian].
7. Shirinian, L. (2007). *Finansova nadijnist' i finansova stijkist' strakhovykiv* *Aktual'ni problemy ekonomiky*. Actual economic problems, 9, 173-178 [in Ukrainian].